

Mazzola) или истраживањима Дејвида Темперлија (David Temperley), да поменемо само нека од многих. Осим у Хароновом широком хоризонту, Ласкове идеје крију се иза интересовања научника за различите покушаје везане за базична питања у истраживањима музике, иначе централна за његову музиколошку мисао.

Ласкове одличне и честе продорне формулације у вези с различитим нивоима његових елаборација и даље (три деценије од настанка) представљају вредно научно штиво. А оно што се чини посебном предношћу читања утрехтских написа, приређених с веома информативним уводом Ника Шилера, јесте Ласков интегративно широк, а у исти мах детаљан хоризонт мисли који је, на крају, привилегија тек неколицине научника.

С енглеског превела Весна Микић

Чланак примљен 16. 4. 2007.
УДК 783.4(049.3) Јаковљевић А.

Ивана Перковић Радак

**Андрија Јаковљевић:
АНТОЛОГИЈА СА НЕУМАМА
ИЗ ДОБА КНЕЗА И ДЕСПОТА
СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА**

Народни музеј Крушевац, 2004.

Истраживања музичких рукописа писаних византијском неумском нотацијом која Андрија Јаковљевић спроводи током дугог низа година резултирала су опсежним репрезентативним издањем под насловом *Антологија са неумама из доба кнеза и деспота Стефана Лазаревића*. Конципирана као комбинација три типа публикација – колективне монографије, транскрипције и факсимила комплетне антологије – ова књига нуди, у националним музиколошким оквирима, нови модел представљања средњовековних музичких рукописа. Наиме, досадашња издања сличног типа подразумевала су одређене изборе, било у смислу жанра, аутора или групе аутора, најчешће из више рукописа. Шире посматрано, ме-

ђутим, *Антологија са неумама из доба кнеза и деспота Стефана Лазаревића* осмишљена је у складу с интернационалним стандардима, према којима се средњовековни манускрипти неретко публикују управо у овом или сличном виду.

Тежиште књиге, опсега од 376 страница, јесте на рукопису манастира Лавра бр. Е-108. Реч је о двојезичном манускрипту, на српском и грчком језику, писаном – судећи по воденим знацима – током последње деценије 14. века. На основу кратког записа са предње стране тридесетог листа „Благочестивому и христољубивому господину ми деспоту Стефану – службеник господства ти игумен Лидаи смерноме“ рукопис се доводи у везу са деспотом Стефаном Лазаревићем, за кога је, можда, како претпоставља Ђорђе Трифуновић, овај рукопис и био припреман. Реч је о тада распрострањеном зборнику типа антологије, сачињеном од песама које се поју на дневним богослужењима (јутрењу и вечерњу) и у оквиру сва три типа литургије. На основу анализе рукописа утврђено је да преписивање антологије није дело једног писара, већ више њих, чија су имена – осим монаха Илариона, о којем се знаје на основу тајнописа – непозната. Имајући то у виду, те узимајући у обзир и палеографска обележја, ортографију и начин бележења неума, Андрија Јаковљевић је закључио да је „антологија из манастира Лавре Е-108 повезана у целину од неколико делова различитих рукописа“.

Неумска антологија садржи остварења еминентних византијских музичара, међу којима и Јована Кукузеља, Јована Ласкарица, Јоаниса Ксеноса Корониса, али и оних мање познатих или готово непознатих, попут Теодороса Хоматијаноса. Још већу пажњу привлаче „творенија“ кир Стефана Србина и Николе Србина, као и низ других песама на српскословенском. Нарочито се истиче стихира св. Сави на текст Теодосија Хиландарца *Ум ваперив*. Иако аутор мелодије није познат, ова стихира с краја службе, писана у четвртм гласу, мења наш поглед на хронолошко распострање српске црквене музике будући да је, како Јаковљевић истиче, „забележена от-

прилике век и по после Савине смрти и не налази се ни у једном словенском музичком рукопису музичке збирке манастира Хиландара старијем од 18. века“. Наиме, захваљујући овом издању сазнајемо да су почети српске музичке писмености везани за 14. век, те да су Стефан и Никола Србин сигурно деловали раније него што се до сада, на основу других средњовековних извора, претпостављало.

Као што је напоменуто, књига посвећена рукопису из Лавре обухвата три велике целине: у првој су представљени текстови Ђорђа Трифуновића („Уз откриће антологије манастира Лавре“), Андрије Јаковљевића („Антологија манастира Лавре бр. Е-108“) и Томислава Јовановића („Језик српске црквене поезије у рукопису манастира Лавре бр. Е-108“). Иако помало неубичајено поређани – други текст, напис Андрије Јаковљевића, својеврстан је спој увода и предговора са захвалницама – они заинтересованом читаоцу пружају солидну основу за базично упознавање с рукописом и нешто шири увид у ортографске и лексичке специфичности текстова. Нажалост, шира музиколошка анализа рукописа је изостала. Следе прегледи записа, модалне ознаке и попис химни, с одабраним текстовима датим у целини, а потом су, у оквиру поглавља „Мелоди – химнографи из антологије манастира Лавра бр. Е-108“, изнети резултати истраживања о ауторима химни, који су доведени у везу с манускриптом који се представља. Реч је о информативном, лексикографски осмишљеном и научно интонираним прилогу који доноси бројна сазнања, до сада приступачна само познаваоцима грчког језика.

У другом делу књиге представљене су транскрипције одабраних песама, по методи усвојеној од стране Monumenta Musicae Byzantinae, уз кратке почетне напомене о богослужбеној позицији дате песме, тексту, каткад и о извесним музичким специфичностима те песме. Питамо се: по којим је критеријумима вршен избор песама за транскрипцију? Објашњење ове врсте било би од велике користи за читаоце књиге. Након тога (опет, можда, на месту које није најбоље одабрано), наставља се с пре-

гледом водених знакова, скраћеница и индекси (индекс 1: цитирани рукописи с византијском нотацијом; индекс 2: цитирани рукописи без нотација; индекс 3: Initialnum). Следе општи (именски и појмовни) регистар и резиме на грчком језику, а потом и трећи део публикације – факсимил рукописа у целини, штампан на хартији високог квалитета.

Књига *Антологија са неумама из доба кнеза и деспота Стефана Лазаревића* Андрије Јаковљевића драгоцен је допринос сазнањима о средњовековној музици Србије и Византије. Значајна и по природи рукописа који се представља, ова књига истовремено поштује и високе техничке стандарде у презентацији селектованог материјала. Још једном, посебно истичемо квалитетне факсимиле свих листова рукописа који читаоцу и истраживачу могу да понуде мноштво потребних информација.

Чланак примљен 17. 4. 2007.
УДК 78.01+781.7](049.3)

Тијана Поповић Млађеновић

МУЗИКОЛОШКЕ И ЕТНОМУЗИКОЛОШКЕ РЕФЛЕКСИЈЕ

(уредиле

**Драгана Јеремић-Молнар
и Ивана Стаматовић)**

**Београд, Факултет музичке уметности,
Универзитет уметности, 2006,
173 стр., ISBN 86-83745-61-1**

Музиколошке и етномузиколошке рефлексије наслов је штампаног издања радова изложених на Петом годишњем скупу Катедре за музикологију и етномузикологију Факултета музичке уметности у Београду, који је одржан априла 2003. године. Већина учесника овог скупа, тачније једанаесторо наставника и сарадника Катедре, приложило је своје реферате за штампање у поменутом зборнику.